

Державна охорона в Україні у системі національної безпеки: наука та її досягнення

State Protection in Ukraine in the National Security System: Science and Its Achievements

Руслан Скриньковський¹

Ruslan Skrynkovskyi

¹ Lviv University of Business and Law

99 Kulparkivska Street, Lviv, 79021, Ukraine

DOI: [10.22178/pos.98-30](https://doi.org/10.22178/pos.98-30)

JEL Classification:
H11, H56, K19

Received 28.10.2023
Accepted 20.11.2023
Published online 30.11.2023

Corresponding Author:
uan_lviv@ukr.net

© 2023 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. Сьогодні серед військових, учасників бойових дій, науковців і правників немає жодних сумнівів чи дискусій у тому, що в умовах війни росії (держави-агресора, держави-терориста та держави-спонсора тероризму) проти України й Українського народу, окрім військової зброї, існує ще одна не менш потужна й важлива сила – наука та її досягнення у секторі (забезпеченні) безпеки й оборони, зокрема у сфері державної охорони. Наявні наукові роботи, включаючи дисертації, що містять глибоку оцінку попередніх досліджень, а також розвиток науки та її досягнення у сфері державної охорони, мають важливе й особливе значення для забезпечення національної безпеки України. Виходячи з цього, метою статті є аналіз захищених дисертацій в Україні зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», дослідження досягнень юридичної науки, що безпосередньо стосуються державної охорони в контексті забезпечення національної безпеки, з урахуванням поняття, особливостей та правової основи державної охорони в Україні. За результатами дослідження встановлено, що подальшого вивчення потребують суб'єкти національної безпеки та сфера державної охорони України, а також напрями розвитку й удосконалення функціонування державної охорони в Україні у системі національної безпеки, з урахуванням досвіду, здобутого під час злочинної російсько-української війни. Зокрема, це стосується аспектів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення й правового регулювання державної охорони в Україні в системі державного управління, антитерористичній системі України, національній системі захисту критичної інфраструктури, а також у загальнодержавній системі національного спротиву, в контексті забезпечення національної безпеки та захисту України. У цьому контексті, враховуючи рекомендації співробітників Управління державної охорони (УДО) України, важливе й особливе значення має розвиток дизайну безпечного середовища для вищих посадових осіб держави, зокрема архітектурний підхід, як складової сучасної безпекової політики і одного з ключових чинників забезпечення національної безпеки. Цей підхід повинен поєднувати технічні, архітектурні, містобудівні, організаційні й юридичні рішення, а також аспекти воєнного характеру. У перспективі рекомендується роз'яснити положення Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» у науково-практичному коментарі до цього Закону. Це забезпечить чітке тлумачення його норм на практиці, що, у свою чергу, враховуючи вищезазначені аспекти, певною мірою, може позитивно вплинути як на вдосконалення законодавства (на основі обґрунтованих рекомендацій), так і на ефективність здійснення державної охорони, сприяючи зміцненню національної безпеки.

Ключові слова: військовослужбовці; Управління державної охорони України; державна охорона в Україні; органи державної влади; безпека посадових осіб; сектор (сили) безпеки та оборони; національна безпека України; дизайн безпечного середовища; Конституція України; закони України.

Abstract. Today, among the military, combatants, scientists and lawyers, there is no doubt or discussion that in the conditions of the war of Russia (the aggressor state, the terrorist state and the state sponsor of terrorism) against Ukraine and the Ukrainian people, in addition to military weapons, there is another no less powerful and important force – science and its achievements in the sector of (ensuring) security and defence, including in the field of state protection. Available scientific works, including dissertations containing a deep assessment of previous research and the development of science and its achievements in the field of state protection, are of special importance for ensuring the national security of Ukraine. Based on this, the purpose of the article is to analyze the defended dissertations in Ukraine in the speciality 12.00.07 "Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law", to study the achievements of legal science that directly relate to state protection in the context of ensuring national security, taking into account the concept, features and legal basis of state protection in Ukraine. The results of the study found that further study is required by the subjects of national security and the sphere of state protection of Ukraine, as well as the directions of development and improvement of the functioning of state protection in Ukraine in the national security system, taking into account the experience gained during the criminal Russian-Ukrainian war. In particular, this concerns the aspects of improving the administrative and legal principles of ensuring and legal regulation of state protection in Ukraine in the system of state administration, the anti-terrorist system of Ukraine, the national system of protection of critical infrastructure, as well as in the nationwide system of national resistance, in the context of ensuring national security and defence of Ukraine. In this context, taking into account the recommendations of the employees of the Department of the State Protection (UDO) of Ukraine, the development of the design of a safe environment for senior state officials, in particular the architectural approach, as a component of modern security policy and one of the key factors in ensuring national security, is of great and special importance. This approach should combine technical, architectural, urban planning, organizational and legal solutions, and aspects of a military nature. In the future, it is recommended to clarify the provisions of the Law of Ukraine "On State Protection of State Authorities of Ukraine and Officials" in a scientific and practical commentary on this Law. This will ensure a clear interpretation of its norms in practice, which, in turn, taking into account the above aspects, to a certain extent, can positively affect both the improvement of legislation (based on sound recommendations) and the effectiveness of state protection, contributing to the strengthening of national security.

Keywords: servicemen; Department of the State Protection of Ukraine; state protection of Ukraine; government authorities; security of officials; security and defence sector (forces); national security of Ukraine; safe environment design; Constitution of Ukraine; laws of Ukraine.

ВСТУП

Державна охорона в Україні (англ. *state protection*; державна охорона й захист органів державної влади в Україні та безпека вищих посадових осіб), відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 04.03.1998 р. № 160/98-ВР, із змінами (далі – Закон про державну охорону) [1] – це «система організаційно-правових, режимних, оперативних-розшукових, інженерно-технічних та інших заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими державними органами з метою забезпечення нормального функціо-

нування органів державної влади України, безпеки посадових осіб та об'єктів, визначених цим Законом» [1], а саме [1; 2]:

- державна охорона щодо належного функціонування й ефективної діяльності органів державної влади України: здійснюється щодо органу законодавчої влади в Україні (Верховної Ради України – ВРУ), вищого органу у системі органів виконавчої влади (Кабінету Міністрів України – КМУ), органу конституційної юрисдикції, що забезпечує верховенство Конституції України на всій території України (Конституційного Суду України – КСУ), а також найвищого суду у системі судоустрою

(судовій системі) України (Верховного Суду – ВС) (ст. 4 «Державна охорона органів державної влади України» Закону про державну охорону [1]);

- забезпечення безпеки (державна особиста охорона) вищих посадових осіб, у місцях постійного і тимчасового перебування, пересування чи/або проживання: здійснюється щодо Президента України, Голови ВРУ, його Першого заступника та заступника, Прем'єр-міністра України та Першого віце-прем'єр-міністра України, Голови КСУ, Голови ВС, Генерального прокурора, міністрів України, зокрема Міністра оборони (далі – МО) України та Міністра закордонних справ України, а також щодо глав іноземних держав, парламентів, керівників урядів і членів їхніх сімей, вищих посадових осіб міжнародних організацій та установ, міністрів закордонних справ, представників міністерств, відомств іноземних держав, інших осіб, які перебувають в Україні і/або перебувають на території України з визначеною метою (наприклад, участь в офіційних заходах, переговорах, міжурядових зустрічах, візитах, місіях чи інших протокольних подіях тощо) у складі офіційних або запрошених делегацій (ст. 5 «Забезпечення безпеки Президента України», ст. 6 «Забезпечення безпеки посадових осіб», ст. 7 «Забезпечення безпеки інших осіб» Закону про державну охорону [1]);

- державна охорона (захист) об'єктів, що мають стратегічне або особливе значення для України: здійснюється щодо адміністративних будівель, де працюють Президент України, ВРУ, КМУ, КСУ та ВС, інших споруд, важливих державних об'єктів, об'єктів критичної інфраструктури, спеціальних транспортних засобів, що перебувають у їх користуванні, інших важливих місць, зокрема стратегічних, включаючи території постійного і тимчасового перебування посадових осіб, які охороняються, визначених (за рішенням) Президентом України (ст. 9 «Об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона» Закону про державну охорону [1]);

- інші державні охоронні заходи (спеціальні операції в різних умовах), що можуть трактуватися як заходи національної безпеки, визначених Законом України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [1], Законом України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018

р. № 2469-VIII із змінами (далі – Закон про національну безпеку) [3], іншими законами України, міжнародними договорами України, актами Президента України та КМУ, що регулюють відносини у сфері національної безпеки та державної охорони. Тут важливо врахувати досвід Секретної служби США, а також вивчати методи роботи інших іноземних спецслужб.

Державна охорона (органів державної влади, посадових осіб) в Україні є невід'ємною складовою системи національної безпеки, оскільки забезпечує захист керівництва держави, інших посадових осіб, що, у кінцевому підсумку, сприяє безперервному функціонуванню державного управління та захисту держави, захищеності суспільства і особи від актуальних внутрішніх і зовнішніх загроз у різних сферах. Вона (держохорона) набуває особливого, надзвичайного значення в умовах збройної агресії, зміцнюючи сектор безпеки та оборони держави [1–4].

Водночас варто звернути увагу, що заходи безпеки (охоронного характеру), які проводять державні органи з метою забезпечення захисту учасників кримінального процесу (судочинства), інших осіб або окремих об'єктів, не підпадають під визначення (поняття) державної охорони у розумінні Закону про державну охорону. Такі заходи регулюються іншими нормативно-правовими актами України і не належать до сфери дії зазначеного Закону (ст. 1 Закону про державну охорону [1]).

«Національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» (ст. 1 Закону про національну безпеку) [3], як невоєнного характеру, так і від воєнних загроз.

Державна охорона в Україні, відповідно до ст. ст. 10, 11 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» [1], здійснюється Управлінням державної охорони України (англ. *Department of the State Protection of Ukraine*; скор. – УДО України, Управління держохорони), де УДО України є державним правоохоронним органом спеціального призначення з особливими функціями, завданнями та повноваженнями, підпорядкованим безпосередньо Президенту України та підконтрольним ВРУ [1].

У системі забезпечення національної безпеки УДО України взаємодіє з силами сектору безпеки і оборони України відповідно до цього Закону (Закону про державну охорону) [1], Закону України «Про національну безпеку України» [3] та інших законів України — у межах компетенції, на принципах законності, поваги до прав, свобод і гідності людини, безперервності тощо, з урахуванням особливостей та умов виконання покладених на Управління держохорони завдань (службових, спеціальних операцій, заходів) у сфері державної охорони (забезпечення державної охорони органів влади, вищих посадових осіб та їхніх сімей, захист об'єктів, що мають стратегічне або особливе значення для держави, а також участь у боротьбі з тероризмом) [1; 3; 4].

На співробітників (військовослужбовців, фахівців з безпеки) УДО України поширюється законодавство України, яке визначає загальний порядок, військовий обов'язок і умови проходження військової служби в Україні, включаючи організацію заходів з мобілізаційної підготовки та мобілізації тощо, а також соціальні гарантії та захист прав (державний захист), передбачені законодавством України для військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗСУ) [1].

Для довідки (хроніки державної охорони в Україні) [4–7]: 1. Давні традиції охорони перших осіб (Охорона перших осіб на українських землях має давню традицію, що сягає тисячоліть, подібно до інших європейських країн). 2. XVII століття – Гетьманщина (У XVII ст., за часів Гетьманщини, з'явилися професійні охоронні підрозділи жолдаків). 3. 1918 рік – Гетьманат Павла Скоропадського (Значного розвитку система охорони перших осіб набула у 1918 р., за часів Гетьманату Павла Скоропадського, під час війни за незалежність: тоді при Головній Квартирі Пана Гетьмана було створено спеціалізовані охоронні підрозділи (частини), які стали прообразом сучасної державної охорони). 4. 15 січня 1992 року – створення Управління державної охорони України (15.01.1992 р. було створено УДО України, яке з того часу забезпечує безпеку не тільки вищих посадових осіб України, а й світових лідерів, які відвідують Україну). 5. Візити світових лідерів (З часу свого створення, УДО України забезпечило безпеку сотень світових лідерів, які перебували в Україні, серед яких – візит принца Чарльза (у 1996 р.), Папи Римського Івана Павла II (у 2001 р.), президе-

нтів США Білла Клінтона, Джорджа Буша та Джо Байдена, а також керівників держав-членів НАТО і Європейського Союзу). 6. 2014 рік – участь у боротьбі із російською агресією (Незаконна анексія Українського Криму та міста Севастополя російською федерацією. Із початком російсько-української війни УДО України бере активну участь у захисті України, національних інтересів – зокрема, у 2014 р. УДО України долучилося до звільнення адміністративної будівлі в Донецьку. За участю УДО України у травні 2014 р. була звільнена від російських окупантів гора Карачун у передмісті Слов'янська тощо). 7. 24 лютого 2022 року – злочинне повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну (2022 рік став новим викликом для всієї України через злочинне повномасштабне вторгнення росії в Україну. УДО України, яке входить до складу сил безпеки та оборони держави [3], під час повномасштабного вторгнення продовжує забезпечувати безпеку вищих посадових осіб України, а також створювати умови, в яких лідери іноземних держав почувуються в Україні у безпеці та можуть на власні очі побачити правду про злочинну російсько-українську війну, зокрема про російський державний тероризм, воєнні злочини та інші міжнародні злочини, вчинені російською федерацією проти України та Українського народу). 8. Сучасні зміни в УДО України (Сьогодні Управління держохорони проходить через значні зміни та реформи, адаптуючись до нових викликів та актуальних загроз, що постають перед державою). Отже, УДО України має багатовікову історію та постійно адаптується до нових викликів, забезпечуючи безпеку вищих посадових осіб, з урахуванням актуальних загроз, у системі національної безпеки.

Щодо суб'єктів національної безпеки і державної охорони в Україні, контролю та нагляду за діяльністю УДО України в системі забезпечення національної безпеки, то: контроль за дотриманням законодавства України у сфері державної охорони, забезпечення прав і свобод людини та громадянина тощо здійснюється ВРУ (парламентський контроль); контроль за діяльністю УДО України (щодо особистої охорони, охорони об'єктів та підтримки заходів охорони, а також за станом і процесом здійснення державної охорони) здійснює Президент України (президентський контроль); контроль за використанням коштів

Державного бюджету України (фінансових ресурсів), що виділяються УДО України (для забезпечення завдань і функцій державної охорони), здійснюється Рахунковою палатою та антикорупційними органами України (фінансовий та антикорупційний контроль); судовий контроль, контроль громадських організацій і незалежних установ, прокурорський нагляд за дотриманням та застосуванням законодавства УДО України здійснюється в порядку, визначеному Конституцією та законами України [1; 4]. У цьому контексті також важливу роль відіграють медіа, особливо під час війни.

Національна безпека (англ. *national security*) є комплексною категорією, яка охоплює військові (воєнні), економічні, інформаційні та інші аспекти захисту держави (державного суверенітету й незалежності, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу), а також національних інтересів, включаючи захист (охорону) державної мови, історії та культури тощо. «Межі моєї мови – це межі моєї держави» (Богдан Хмельницький); «Україна не може існувати, не володіючи Кримом, це буде якийсь тулуб без ніг. Крим має належати Україні, на яких умовах, це байдуже, чи буде це повне злиття, чи широка автономія, останнє повинно залежати від бажання самих кримців» (Павло Скоропадський); «Наш народ завжди прагне волі для себе і бажає її для інших народів. Він борюся і бореться за правду і справедливість» (Степан Бандера); «Мова – зброя» (Ірина Фарион).

Особливе значення в цій системі належить безпеці вищих посадових осіб, таких як Президент, Прем'єр-міністр, Голова Верховної Ради, керівники силових структур та інших суб'єктів, діяльність яких є критично важливою для функціонування державного механізму, забезпечення безпеки і оборони держави [4; 6; 7]. В умовах нових викликів і зростання загроз – як внутрішніх, так і зовнішніх – забезпечення фізичної (особистої) безпеки цих осіб, а також державна охорона (захист) об'єктів, що мають стратегічне або особливе значення для України, є невід'ємною частиною і питанням національної безпеки, що потребує системного, комплексного та міждисциплінарного дослідницького підходу.

Виходячи з журналістських публікацій та розслідувань, які представлені в медіа та соціа-

льних мережах, аналізу думок співробітників, матеріалів і аналітичної інформації УДО України, Служби безпеки України, Головного управління розвідки (ГУР) МО України, інших складових сил безпеки і оборони України, а також завдяки інформації українських та іноземних спецслужб з відкритих джерел і власному баченню реальної ситуації, перебуваючи в Україні та безпосередньо аналізуючи події щодо злочинної російсько-української війни і російського державного тероризму проти України, спрямованих на знищення Українського народу [6; 7], підтримуємо слова Головнокомандувача ЗСУ В. Залужного, що: «Битва за кожне місто і село нашої країни варта окремої книги. Кожен військовий і цивільний, хто чинив спротив окупанту, хто підтримує визволителів, вартий окремої розповіді. ...» (11.04.2022 р.) [8]. «Роками наші мужні предки відважно боролися за те, щоб майбутні покоління жили у свободі та гідності. Сьогодні наші воїни знову б'ються за те, що є безцінним, – за Батьківщину, за її волю, за незалежність. ... ніхто й ніколи не змусить українців поступитися власною незалежністю. ...» (начальник Генерального штабу ЗСУ С. Шаптала, 24.08.2022 р.) [9].

Поряд з тим, сьогодні серед військових, учасників бойових дій, науковців і правників немає жодних сумнівів чи дискусій у тому, що в умовах війни росії (держави-агресора, держави-терориста та держави-спонсора тероризму) проти України й Українського народу, окрім військової зброї, існує ще одна не менш потужна й важлива сила — наука та її досягнення у секторі (забезпеченні) безпеки й оборони, зокрема у сфері державної охорони. Наявні наукові роботи, включаючи дисертації, що містять глибоку оцінку попередніх досліджень, а також розвиток науки та її досягнення у сфері державної охорони, мають важливе й особливе значення для забезпечення національної безпеки України. Цю думку підтримують також О. Боднарчук, Р. Козяр, О. Комісаров, О. Корецький, О. Остапенко, М. Микитюк, Д. Павлов, С. Петков, В. Середа, Л. Сопільник, О. Хитра, Л. Чистоклетов та інші, зокрема окремі військовослужбовці й працівники Генерального штабу ЗСУ та МО України.

Все вищезазначене визначило вибір теми та її актуальність. Водночас, зважаючи на важливість теми дослідження, подальше вдосконалення наукових і практичних підходів та визначення ключових напрямків для посилення

спроможностей (потенціалу) державної охорони є важливим кроком у зміцненні системи національної безпеки України, з огляду на нові виклики та актуальні загрози, в контексті формування європейської безпекової та оборонної політики.

Отже, враховуючи викладене вище, метою статті є аналіз захищених дисертацій в Україні зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», дослідження досягнень юридичної науки, що безпосередньо стосуються державної охорони в контексті забезпечення національної безпеки, з урахуванням поняття, особливостей та правової основи державної охорони в Україні. Також, з огляду на нові виклики та актуальні загрози (зокрема, через злочинну російсько-українську війну), важливо дослідити, враховуючи рекомендації співробітників УДО України, дизайн безпечного середовища для вищих посадових осіб держави, зокрема архітектурний підхід, як один з ключових чинників забезпечення національної безпеки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Встановлено, що з 1991 р., з Дня проголошення Незалежності України, в Україні поступово формується науковий напрям (юридичний), що стосується однієї з ключових складових національної безпеки – системи державної охорони. За цей час було захищено 5 дисертацій за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», які безпосередньо стосуються державної охорони в Україні. З них 4 дисертації (О. Ткаченко, А. Журавльов, В. Штучний, М. Донець) подано на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, а 1 (М. Микитюк) – на здобуття ступеня доктора юридичних наук. Нижче наведено короткий аналіз (ключові аспекти) захищених дисертацій:

1. Дисертація Ткаченка О. О. на тему «Адміністративно-правове регулювання діяльності Управління державної охорони України», захищена у 2013 р. в Національному авіаційному університеті (м. Київ). Дисертацію присвячено теоретичним та практичним аспектам адміністративно-правового регулювання діяльності УДО України, зокрема проаналізовано такі аспекти, як державна охорона, безпека

президента та інших посадових осіб, взаємодія, співробітництво, механізм правового регулювання, організаційно-правове забезпечення, Біла книга тощо. Представлено основні напрямки вдосконалення правового регулювання державної охорони в Україні [10].

2. Дисертація Журавльова А. В. на тему «Адміністративно-правове регулювання діяльності Управління державної охорони України», захищена у 2014 р. в Міжрегіональній Академії управління персоналом (м. Київ). У роботі проаналізовано адміністративно-правове регулювання діяльності УДО України, визначено його роль і місце в системі правоохоронних органів, охарактеризовано завдання, повноваження, права, обов'язки та гарантії військовослужбовців. Також окреслено особливості взаємодії УДО України з органами публічної влади, громадськістю та сформовано пропозиції щодо контролю за його діяльністю [11].

3. Дисертація Штучного В. В. на тему «Адміністративно-правові засади підготовки кадрів Управління державної охорони України», захищена у 2015 р. в Національній академії внутрішніх справ (м. Київ). У дисертації розглянуто теоретико-методологічні засади підготовки співробітників УДО України, проаналізовано систему суб'єктів підготовки кадрів УДО України, а також представлено шляхи удосконалення організаційних і правових засад підготовки кадрів (військовослужбовців) УДО України, які виконують особливу й важливу роль у забезпеченні національної безпеки [12].

4. Дисертація Микитюка М. А. на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення державної охорони в Україні», захищена у 2019 р. в Львівському університеті бізнесу та права (м. Львів). У дослідженні акцентується увага на вдосконаленні адміністративно-правових засад державної охорони в Україні у забезпеченні національної безпеки [13].

5. Дисертація Донця М. А. на тему «Адміністративно-правовий статус військовослужбовців (тілоохоронців) Управління державної охорони України», захищена у 2022 р. в Національній академії внутрішніх справ (м. Київ). Наукова робота присвячена дослідженню правового статусу військовослужбовців (тілоохоронців) УДО України, зокрема тих, хто забезпечує безпеку високопосадових осіб держави. Автор, який має практичний досвід

служби, зокрема, будучи першим заступником начальника Управління – начальником Служби безпеки Президента України УДО України під час російсько-української війни (відповідно до Указу Президента України від 25.01.2022 р. № 31/2022 про призначення його на посаду), підкреслює важливість чіткої регламентації правового статусу цих військовослужбовців, враховуючи їх специфічну роль у забезпеченні стабільності та безпеки держави. Дослідження виявляє прогалини в законодавстві України щодо прав та обов'язків тілоохоронців і пропонує рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази, зокрема в аспектах соціального захисту, відповідальності та особливостей служби (виконання функцій державної охорони) в умовах високих ризиків [14].

Захищені дисертації в основному зосереджуються на адміністративно-правових аспектах діяльності УДО України, однак не враховують воєнні аспекти та досвід у сфері державної охорони, набутого під час злочинної російсько-української війни, що триває з 2014 р., особливо з 2022 р. Це можна пояснити тим, що дослідження проводилися до цього часу. Крім того, існує низка інших нюансів (аспектів), у тому числі засекречених, зокрема безпекового характеру, які набувають особливого значення в умовах війни. Загалом, врахування такого досвіду є важливим чинником для посилення спроможностей (удосконалення діяльності) УДО України в секторі безпеки та оборони, зокрема в контексті забезпечення національної безпеки, при формуванні європейської безпекової та оборонної політики.

Водночас нагадаємо, що УДО України є військовим формуванням; органом державної безпеки і, певною мірою, спецслужбою; державним правоохоронним органом спеціального призначення з особливими функціями [4]. УДО України посідає особливе місце у системі державного управління, в антитерористичній системі України (як суб'єкт боротьби з тероризмом), у національній системі захисту критичної інфраструктури України, а також у загальнодержавній системі національного спротиву, виконуючи важливу й особливу роль у забезпеченні національної безпеки та захисті України. В умовах повномасштабної злочинної російсько-української війни УДО України в секторі безпеки та оборони є однією з ключових безпекових структур (сил) у

системі забезпечення національної та воєнної безпеки України. У той же час, з огляду на формування європейської безпекової та оборонної політики, відомо, що процес реформування сектору безпеки і оборони України відповідно до стандартів НАТО, з урахуванням стандартів у сфері оборони держав-членів НАТО, військових (воєнних) стандартів держав-партнерів, а також досвіду іноземних спецслужб, триває, адаптуючись до нових викликів та умов воєнного часу. Усе це вимагає удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення й правового регулювання державної охорони в Україні для ефективного реагування на актуальні загрози та нові виклики, що постають перед державою. Ці аспекти (як теоретичні, так і практичні) потребують додаткового вивчення.

Поряд з тим, подальшого вивчення потребують суб'єкти національної безпеки та сфера державної охорони України. У цій сфері, враховуючи результати попередніх досліджень [4], актуальними залишаються питання (деякі не вирішені проблемні аспекти) щодо: діяльності (функцій) Президента України, роботи ВРУ та КМУ як суб'єктів законодавчого забезпечення (регулювання) державної охорони та її складових; взаємовідносин УДО України з народними депутатами України, зокрема проблеми правового регулювання під час здійснення державної охорони в системі національної безпеки України; судового контролю, контролю з боку громадських організацій і незалежних установ, прокурорського нагляду за законністю при здійсненні державної охорони та дотриманням законодавства УДО України у системі забезпечення національної безпеки; взаємодії УДО України з представниками медіа, де одним із ключових напрямів є ефективне (об'єктивне, продумане) інформування громадськості із дотриманням балансу між відкритістю (обґрунтованою й необхідною) та безпекою. У цьому контексті важливо враховувати питання національної безпеки, основні принципи у сфері медіа, принципи державної охорони в Україні, безпекові та інші аспекти, а також відповідальність медіа за правопорушення проти військовослужбовців УДО України у системі забезпечення національної безпеки, особливо в умовах воєнного часу. Усі ці аспекти мають вагомe значення для сфери національної безпеки та державної охорони й потребують подальшого вивчення з урахуванням вищеза-

значеного та таких питань, як: сутність, складові, особливості національної безпеки держави та її взаємозв'язок із державною охороною; воєнна безпека як складова національної безпеки, гарантом якої є Президент України тощо.

Також для посилення спроможностей (удосконалення діяльності) УДО України в контексті забезпечення національної безпеки, враховуючи рекомендації співробітників (військовослужбовців) УДО України, важливо дослідити й врахувати такі аспекти (напрями розвитку й удосконалення функціонування державної охорони в Україні), а саме: основні засади підготовки кадрів УДО України; шляхи удосконалення організаційних засад підготовки особового складу у системі УДО України; організація заходів з мобілізаційної підготовки та мобілізації за законодавством України; юридичні аспекти і особливості взаємодії УДО України та Служби безпеки України, з іншими органами, які входять до складу сил безпеки та оборони, в забезпеченні національної безпеки та захисту України; питання державного захисту військовослужбовців УДО України та членів їхніх сімей; протидію корупції як один з напрямів реформування УДО України у секторі безпеки і оборони; застосування державної мови в УДО України в контексті національної безпеки України; дизайн безпечного середовища для вищих посадових осіб держави, зокрема архітектурний підхід, як один з ключових чинників забезпечення національної безпеки тощо.

Що стосується дизайну безпечного середовища для вищих посадових осіб держави, то архітектурне проектування такого середовища передбачає впровадження низки концепцій, які мають на меті мінімізацію ризиків проникнення, спостереження, терористичних актів та інших форм фізичного впливу. До основних принципів архітектурної безпеки належать багаторівневий захист (англ. *multi-level protection*), що поєднує фізичні бар'єри, системи технічного контролю та організаційні охоронні заходи. Важливим також є впровадження концепції CPTED (Запобігання злочинності за допомогою екологічного дизайну, англ. *Crime Prevention Through Environmental Design*), початкова ідея якої виникла в статті журналістки Дж. Джейкобс (англ. *Jane Jacobs*) у 1960-х рр., що передбачає запобігання злочинам шляхом створення візуального контролю, обмеження доступу та

логічного просторового планування. Водночас архітектура повинна інтегруватися з природним середовищем – елементи ландшафту (насадження, водойми, рельєф тощо) можуть виконувати функції непомітних захисних бар'єрів.

Створення фізично захищених об'єктів для перебування (постійного або тимчасового) вищих посадових осіб держави (Президента, Прем'єр-міністра, Голови Верховної Ради, керівників силових структур та інших суб'єктів, діяльність яких є критично важливою для функціонування державного механізму, безпеки і оборони держави) передбачає реалізацію низки архітектурних рішень. Зокрема, важливим є забезпечення контрольованих зон доступу з надійною системою ідентифікації, організація буферних просторів між зовнішнім периметром і основними приміщеннями, а також впровадження непрямой логіки пересування в межах будівлі, що ускладнює несанкціонований доступ. Такі архітектурні рішення мають бути закладені ще на етапі проектування, щоб забезпечити максимальну ефективність і мінімізувати потребу в подальших доопрацюваннях.

Сучасне проектування неможливе без урахування технологічного компонента. Використання систем відеоаналітики з розпізнаванням облич, інфрачервоних сенсорів, інтелектуальних систем доступу та аварійного блокування дає змогу створити адаптивне й чутливе до змін середовище безпеки. Важливо, щоб ці технології та системи інтегрувалися в архітектурну концепцію ще на початковому етапі проектування, оскільки їхнє пізніше впровадження може знизити загальну ефективність системи державної охорони.

Не менш важливим аспектом є містобудівне планування. Розміщення державних адміністративних об'єктів, що мають стратегічне або особливе значення для держави, повинно враховувати транспортну логістику, зонування територій, наявність охоронних і буферних зон, а також шляхи екстреної евакуації. Ретельне планування простору навколо ключових державних установ (об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона) сприяє формуванню інтегрованої моделі безпеки, де захист не обмежується лише стінами будівлі, а охоплює ширший урбаністичний контекст.

У підсумку слід зазначити, що архітектурний підхід до створення безпечного середовища

для вищих посадових осіб держави є важливою складовою сучасної безпекової політики. Він повинен базуватися на принципах комплексного підходу та поєднувати технічні, архітектурні, містобудівні, організаційні й юридичні рішення, а також аспекти воєнного характеру. Урахування системи безпекових параметрів під час проєктування об'єктів державного значення дає змогу формувати стійку інфраструктуру, здатну ефективно протидіяти сучасним загрозам. Водночас це свідчить про те, що удосконалення функціонування державної охорони в Україні здійснюється на основі комплексного та системного підходу, в якому дизайн безпечного середовища для вищих посадових осіб держави відіграє одну з ключових ролей у практичній реалізації заходів державної охорони в системі забезпечення національної безпеки.

ВИСНОВКИ

У зв'язку з новими викликами, що постають перед Україною внаслідок злочинної російсько-української війни, зокрема через російський державний тероризм, воєнні злочини та інші міжнародні злочини, вчинені російською федерацією проти України та Українського народу, необхідно посилити роль і спроможності (потенціал) УДО України у секторі безпеки та оборони в системі національної безпеки. Це вимагає значних змін та реформ у сфері державної охорони в Україні, адаптації до нових викликів і врахування актуальних загроз, як невоєнного, так і воєнного характеру, що постають перед державою. Зокрема, це стосується аспектів удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення й правового регулювання державної охорони в Україні в системі державного управління, антитерористичній системі України, національній системі захисту критичної інфраструктури, а також у загальнодержавній системі національного спротиву, в контексті забезпечення національної безпеки та захисту України.

Враховуючи наявні дослідження в теорії та практиці, подальшого вивчення потребують суб'єкти національної безпеки та сфера державної охорони України. Для посилення спроможностей (удосконалення діяльності) УДО України в контексті забезпечення національної безпеки, враховуючи рекомендації співробітників (військовослужбовців) УДО

України, важливо дослідити й врахувати такі аспекти (напрями розвитку й удосконалення функціонування державної охорони в Україні): основні засади підготовки кадрів УДО України; шляхи удосконалення організаційних засад підготовки особового складу у системі УДО України; організацію заходів з мобілізаційної підготовки та мобілізації згідно з законодавством України; юридичні аспекти і особливості взаємодії УДО України та Служби безпеки України, з іншими органами, що входять до складу сил безпеки та оборони, в забезпеченні національної безпеки та захисту України; питання державного захисту військовослужбовців УДО України та членів їхніх сімей; протидію корупції як один з напрямів реформування УДО України у секторі безпеки і оборони; застосування державної мови в УДО України в контексті національної безпеки України тощо. У цьому контексті, враховуючи рекомендації співробітників УДО України, важливе й особливе значення має розвиток дизайну безпечного середовища для вищих посадових осіб держави, зокрема архітектурний підхід, як складової сучасної безпекової політики і одного з ключових чинників забезпечення національної безпеки. Цей підхід повинен поєднувати технічні, архітектурні, містобудівні, організаційні й юридичні рішення, а також аспекти воєнного характеру. Водночас не варто забувати, що національна безпека є комплексною категорією, яка охоплює військові (воєнні), економічні, інформаційні та інші аспекти захисту держави (державного суверенітету й незалежності, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу), а також національних інтересів, включаючи захист (охорону) державної мови, історії та культури тощо.

Враховуючи актуальність окремих питань і проблемних аспектів у сфері державної охорони в Україні в контексті забезпечення національної безпеки, необхідно продовжити наукові дослідження правових, організаційних і практичних аспектів державної охорони з урахуванням досвіду, здобутого під час російсько-української війни, з метою удосконалення адміністративно-правових засад та правового регулювання державної охорони в Україні. Ефективність і результативність діяльності УДО України в умовах злочинної російсько-української війни є однією з ключових передумов забезпечення національної безпеки України. Це вимагає інтеграції нових

наукових підходів і практичних рекомендацій, що дозволить підвищити ефективність і результативність (посилити спроможність) УДО України та забезпечити належне реагування на нові виклики й актуальні загрози у сфері державної охорони в контексті забезпечення національної безпеки.

У перспективі рекомендується роз'яснити положення Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та

посадових осіб» у науково-практичному коментарі до цього Закону. Це забезпечить чітке тлумачення його норм на практиці, що, у свою чергу, враховуючи вищезазначені аспекти, певною мірою, може позитивно вплинути як на вдосконалення законодавства (на основі рекомендацій з відповідним обґрунтуванням), так і на ефективність державної охорони, сприяючи зміцненню національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Pro derzhavnu okhoronu orhaniv derzhavnoi vlady Ukrainy ta posadovykh osib [On State Protection of State Authorities of Ukraine and Officials] (Ukraine), 04.03.1998, No 160/98-ВР. Retrieved September 7, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/98-вр#Text> (in Ukrainian)
2. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine] (Ukraine), 28.06.1996. Retrieved September 07, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (in Ukrainian).
3. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy [On National Security of Ukraine] (Ukraine), 21.06.2018, No 2469-VIII. Retrieved September 07, 2023, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (in Ukrainian).
4. Mykytiuk, M. (2018). *Derzhavna okhorona v Ukraini: administratyvno-pravove rehuliuвання* [State protection in Ukraine: administrative-legal regulation]. Lviv. Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky (in Ukrainian).
5. Upravlinnia derzhavnoi okhorony Ukrainy. (n. d). *Istoriia Upravlinnia* [History of Department]. Retrieved September 07, 2023, from <https://do.gov.ua/history> (in Ukrainian).
6. Skrynkovskyy, R. M., Koziar, R. Ya., Petkov, S. V., Khytra, O. L., & Komisarov, O. H. (2023). Derzhavna okhorona posadovykh osib v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [State protection of officials in Ukraine under martial law]. *Internauka. Series: "Juridical sciences"*, 5, 109–119. doi: [10.25313/2520-2308-2023-5-8867](https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-5-8867) (in Ukrainian).
7. Skrynkovskyy, R., Koziar, R., Petkov, S., Khmyz, M., & Chystokletov, L. (2023). Derzhavna okhorona v Ukraini shchodo hlav inozemnykh derzhav ta posadovykh osib mizhnarodnykh orhanizatsii v umovakh voiennoho stanu [State protection in Ukraine for heads of foreign states and officials of international organizations under martial law]. *Internauka. Series: "Juridical sciences"*, 6, 114–128. doi: [10.25313/2520-2308-2023-6-8998](https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-6-8998) (in Ukrainian).
8. Svyrydiuk, Yu. (2022, April 11). Bytva za kozhne misto i selo nashoi krainy varta okremoi knyhy – Zaluzhnyi [The battle for every city and village of our country deserves a separate book – Zaluzhnyi]. *Ukrainski Natsionalni Novyny*. Retrieved September 07, 2023, from <https://www.unn.com.ua/uk/news/1971913-bitva-za-kozhne-misto-i-selo-nashoyi-krayini-varta-okremoyi-knigi-zaluzhniy> (in Ukrainian).
9. Pylypenko, Ye. (2022, August 24). Zaluzhnyi: Nezalezhnist mozhlyva tilky todi, koly ye liudy, yaki hotovi za nei borotysia [Zaluzhnyi: Independence is possible only when there are people ready to fight for it]. *Liga.net*. Retrieved September 07, 2023, from <https://news.liga.net/ua/politics/video/zalujnyy-nezavisimost-vozmojna-tolko-togda-kogda-est-lyudi-gotovy-za-nee-borotsya> (in Ukrainian).
10. Tkachenko, O. (2013). *Administratyvno-pravove rehuliuвання diialnosti Upravlinnia derzhavnoi okhorony Ukrainy* [Administrative and legal regulation of the activities of the Department of the State Protection of Ukraine] (Doctoral thesis, Natsionalnyi aviatsiynyi universytet) (in Ukrainian).

11. Zhuravlov, A. (2014). Administratyvno-pravove rehuliuвання diialnosti Upravlinnia derzhavnoi okhorony Ukrainy [Administrative and legal regulation of the activities of the Department of the State Protection of Ukraine]. (Doctoral thesis, Mizhrehionalna Akademiia upravlinnia personalom) (in Ukrainian).
12. Shtuchnyi, V. (2015). Administratyvno-pravovi zasady pidhotovky kadriv Upravlinnia derzhavnoi okhorony Ukrainy [Administrative and legal principles of personnel training of the Department of the State Protection of Ukraine] (Doctoral thesis, Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav) (in Ukrainian).
13. Mykytiuk, M. (2019). Administratyvno-pravovi zasady zabezpechennia derzhavnoi okhorony v Ukraini [Administrative and legal principles of state protection in Ukraine] (Doctoral thesis, Lvivskiy universytet biznesu ta prava) (in Ukrainian).
14. Donets, M. (2022). Administratyvno-pravovyi status viiskovosluzhbovtiv (tilookhorontiv) Upravlinnia derzhavnoi okhorony Ukrainy [Administrative and legal status of military personnel (bodyguards) of the Department of the State Protection of Ukraine] (Doctoral thesis, Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav) (in Ukrainian).